

II. O Oxfordskom fragmentu Hipolitova († 235) komentara Pjesmi nad Pjesmama.

Iz Bodlejeve Biblioteke u Oxfordu. (Bodleian Library.)

(De fragmentis commentarii Magni Hippolyti in Canticum Canticorum detectis in cod. Miscell. gr. 205. Bibliothecae Bodleianae Oxonii.)

Cf. Biblica, Vol. 2. (1921) Fasc. 4. p. 448—453. Roma.

1. Opis fragmenta.

Kad sam g. 1913. boravio u Oxfordu baveći se u Bodlejevoj biblioteci studijem grčkih katenâ, naišao sam u kodeksu *Miscellaneus graecus 205* (ispisanom na svilenom papiru s 279 folija iz 14. vijeka) na neki anonimni komentar u Pjesmu nad Pjesmama, koji je Coxe u svom „*Catalogus Manuscriptorum graecorum*“, Pars I. pag. 762. num. 7. ovako opisao :

„Tractatus de Salomonis libris tribus, cum expositione in Cantica Canticorum subiuncta fo. 268. — Titulus adeo a madore deletus est, ut fragmentum sequens solummodo legi possit: τ..... ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.....“

In tractatu citantur Hippolytus, Plato et Aristoteles. Incip. (sc. f. 268, moja op.) ὁ πολὺς ἐν σοφίᾳ Σαλομών ὁ μαρτυρηθεὶς ὑπὸ θεοῦ.

Des. (sc. f. 271, moja op.) ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ καὶ καθέξης μέχρι τοῦ Χριστοῦ“. Tako Coxe.

Pred fragmentom se nalazi spis: Λέοντος τοῦ σοφοῦ βασιλέως πρὸς γεωργίαν τῶν ἀρετῶν οἰακιστικῆ ψυχῶν ὑποτόπιωσις (f. 254. Isp. Coxe I. p. 761, num. 6.), a iza njega opet slijedi: Προσευχὴ Ἰησοῦ υἱοῦ Σιράχ (f. 271. Isp. Coxe I. p. 762. num. 8.).

Pismo, kojim je fragmenat pisan, slično je onome, što ga iznosi Spyridon Lampros kao primjer grčke skripture iz 13. do 14. vijeka u djelu: Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς παλαιογραφίας (Isp. 14. Pinaks).

Prva stranica fragmenta (= fol. 268) broji 34 linije, slijedećih 5 stranica varira izmegju 36—39 linija, dok posljednja (= fol. 271) broji 22 linije. U svemu ima 266 linija. Svih 7 svilenih stranica fragmenta izgrizao je moljac megju 4—7 linijom odozdo.

Ono, što Coxe u svom katalogu opaža s obzirom na naslov fragmenta, da ga je „vlaga izjela“ (a madore deletus) ne odnosi se zapravo na tekst našeg fragmenta, koji ni nema naslova, nego odnosne (grčke) riječi predstavljaju otraške drugog teksta, koji je preliven nekom tekućinom i tako izbrisan, te je na njegovo mjesto mogao doći tekst našeg fragmenta. Radi se dakle o nekom palimpsestu. Tom palimpsestu pripada i artikul *ó*, što ga Coxe meće u svom katalogu pred: *πολύς*, jer je u kodeksu i boja i karakter slova *ó* različit od boje i karaktera riječi: *πολύς* (Isp. na koncu pod Tab. VIII. priloženu fotokopiju). Pismo, što ga nalazimo u prve 3 prazne linije palimpsesta je u ostalom takove naravi, da bi se, pomoću današnjih fotografskih sredstava, moglo sasvim na svijetlo izvući. S prostim se ipak okom (i povećalom) ne da pročitati više od onoga, što je zabilježio Coxe u svom katalogu, i što aludira na Ivana Zlatoustoga, carigradskog arhiepiskopa.

2. Sastav i literarno jedinstvo fragmenta.

A. Fragmenat se po unutarnjem sastavu daje podijeliti na 2 česti: a) neki općeni uvod u Pjesmu, koji Coxe naziva: traktatom;¹⁾ i b) eksegetske opaske odnosno tumač ili komentar Pjesmi.

¹⁾ U ovom uvodu ili predgovoru, koji Coxe zove „traktatom“, ne cituju, kako bi hteo Coxe, kao pisci: Hipolit, Platon i Aristotel, već se oni kao takvi samo spominju i to različnim načinom. O Hipolitu se naime pripominje, da i on (Hipolit) veli, da imaju 3 Salomonove knjige (cf. fol. 268, 21); a drugiput opet (na-početku samog komentara), da se i Hipolit u tumačenju slaže s nekim (nepoznatim!) ocem, koga prepisivač krivo smatra autorom ovog fragmenta (cf. fol. 268*, 30). — O Platonu se pak i Aristotelu opaža, da su i oni (poput drugih grčkih mudro-

1. Što se tiče uvoda ili predgovora valja opaziti, da je dosta opširan, te da se i on daje po unutarnjoj dispoziciji razdijeliti na 2 dijela. U 1-vom autor raspravlja o 3 Salomonove knjige t. j. o Pričama, Propovjedniku i Pjesmi nad Pjesmama, gledajući u njihovu broju 3 μυστηριωδῶς tajnu Presv. Trojstva; a u 2-gom tumači, kako je došlo do toga, da su se od onolike mase knjiga, što ih sv. Pismo u 3. kraljevskoj knjizi (gl. 4, 32—33) pripisuje Salomonu, do nas spasile samo gornje 3 knjige.

3. Eksegetske opaske odnosno tumačenja Pjesme, koja čine srž fragmenta, odnose se, na žalost, samo na neke kome iz Pjesme, i to samo iz 1-ve, 2-ge i 3-će glave do r. 8^c; dok je veći dio svetopisamskih komata sa sholijima, što im odgovaraju, i u ove prve 3 glave propao.

Pa ne samo to, nego je vremenska zloba izvela i u ovim spašenim fragmentima znatnu perturbaciju teksta u 2. glavi. (Isp. niže tačku 4).

B. Ipak se fragmenat cijelim svojim sadržajem ukazuje kao nešto jedinstvena, kao djelo jednog autora, i to s obzirom na uvod i na eksegetske opaske (tumačenje).

a) Jedinstvo uvoda kao takova dokazuju ne samo iste riječi n. pr. δυσερμηνευτος, μυστηριωδῶς itd. i isti način govora, kao što je n. pr. upotrebljavanje 1. lica: ἠβουλήθημεν, εὕρισκομεν, ἐπιστάμεθα, ὑποτίθημι; οὐκ ἔστιν ἕμῶν τὸ ῥήμα, τί εἴπωμεν ἡμεῖς; što sve nalazimo u oba dijela uvoda, nego to suviše dokazuje i činjenica, što se autor s riječima, koje dolaze na kraju 2-gog dijela uvoda, a glase: Δέδεικται οὖν, ὅτι τὰ μὲν πλείω ἦν, τὰ δὲ ἀναγκαῖα, ὅσα ἔφθην εἰπὼν, μυστηριωδῶς εἰς τε τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν ἐσωθίαν τοῦ πνεύματος ... očito poziva na tekst: Τὴν τε γὰρ παροιμίαν εἰς τὸν πατέρα μυστηριωδῶς συγγράψας (t. j. Σαλομῶν moja op.) ..... τὸν ἐκκλησιαστήν εἰς Χριστὸν ..... τὸ δὲ ἄσμα τῶν ἁγμάτων τὰ τοῦ θεοῦ πνεύματος λόγια, koji se nalazi u 1-vom dijelu rečena uvoda.

b) Da opet u drugu ruku eksegetske opaske odnosno komentar pripada istom autoru, kome i uvod lako je doka-

---

slovaca) dosta toga pokrali (οὐκ ὀλίγα ἀποκλέψαι) iz Salomonovih, sada izgubljenih, spisa t. j. njegovih priča, prirodoslovnih djela itd. (Isp. fol. 268^r, 2).

zati iz ista živa načina govora (u 1. licu) i iz istih fraza, koje nalazimo u komentaru kao i u uvodu.

Tako n. pr. u sholiju gl. 2, 15 čitamo: Οἶδά σε δὲ πωθόμενόν με καὶ περὶ τοῦ Σαμφῶν πολλάκις · τί φησι τά · „ἀλωποὺς ἐκράτησε κέρκον πρὸς κέρκον δείσας (= δήσας)“; Μυστηριωδῶς δὲ τὰς μελλούσας ἀνακόπτειν αἰρέσεις προσημύητο, ἐν οἷς καὶ ἡ βίβλος αὐτῆ. ἀλώπηκας τοὺς ψευδοπροφήτας λέγει καὶ ψευδοχρίστους... Ὅτι δὲ ἀλωποί εἰσιν οἱ ψευδοπροφῆται καὶ αἰρετικοί, ἄκουσον Ἱερεμίου λέγοντος κ. τ. λ.

Iz ovog naime teksta razabiramo, kako je neki prijatelj češće molio autora našeg fragmenta, neka bi napisao i jedno tumačenje Samsonove istorije, iz čega se po kontekstu izvodi, da ga je isti prijatelj već prije molio, da napiše i tumačenje Pjesme. I zaista se na tu molbu jasno nišani autorovim riječima: Ἐγραψας ἡμῖν (= pismom si nas zamolio) διὰ τί ἄσμα ἄσματων καλεῖται; (Isp. fol. 268, 22). I odzivajući se sada autor molbi veli: Ἄλλ' ἐπὶ τὸ βιβλίον (sc. τοῦ ἄσματος moja op.) ἤκομεν σοὶ πειθόμενοι. — U navedenom dakle tekstu vidimo isti živ način govora, opetuje se njegov omiljeli μυστηριωδῶς, pa je tim van svake sumnje stavljena i unutarnja veza megju uvodom i komentarom, kao i literarno jedinstvo cijelog fragmenta.

3. Autor fragmenta.

Pita se, ko bi mogao biti autor misterijoznog fragmenta? Mislim, da smijem bez oklijevanja odgovoriti: Veliki Hipolit,²⁾ znameniti stari kršćanski pisac i eksegeta iz 2-gog i prve polovice 3-ćeg vijeka (+ 235).

Ako se naime:

a) s jedne strane isporedi tekst uvoda ili predgovora u našem fragmentu s tekstem onog grčkog fragmenta, što ga je pod Hipolitovim imenom izdao Migne (PG 10, 628 D₁—629 A_{1,5}), a poslije opet kritičkim načinom Bonwetsch (Hippolytus p. 343. Vidi niže u „Ogledu“), odmah se vidi, da dosele poznati grčki fragmenat nije drugo, no kratki excerpt iz (2-gog dijela) uvoda našeg anonimnog komentara. Ako se zatim

b) s druge strane isporedi tekst eksegetskih opazaka odnosno tumačenja u našem anonymusu sa sadržajem

²⁾ O Hipolitu, njegovu životu i dosele poznatim većim djelima isp. lijep i jasan prikaz u knjizi „Povijest Hristove Crkve“ (I. str. 171.) napisao Prof. Dr. fra Julijan Jelenić.

onih fragmenata, što ih je 1897. izdala Pruska Akademija znanosti u djelu: „Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten 3 Jahrhunderte, Hippolytus 1. Band, str. 344—359. pod naslovom: „Slavische (armenische und syrische) Fragmente“ u njemačkom prijevodu, odmah je jasno, da Bonwetschovi slavenski Hipolitovi fragmenti nisu drugo, no prijevod, češće slobodan, naših grčkih fragmenata na svim onim mjestima, gdje se oba izvora (grčki i slavenski) u Pjesminim komatima podudaraju.

Bez svake je dakle sumnje, da je Hipolit autor misterioznog oxfordskog fragmenta u Pjesmu.

Snagu donesena dokaza ne može oslabiti okolnost, što današnji tekst grčkog fragmenta na 2 mjesta kao da isključuje Hipolita od autorstva, kad jednom (pod kraj prvog dijela uvoda, fol. 268, 21) opaža: *Καὶ ὁ Ἱππόλυτος τρεῖς λέγει τὰς βιβλούς*, a drugi puta opet, (na početku samog komentara, 268^v, 30) veli: *Καὶ ἐν τούτοις (t. j. kao i u prethodnom tumačenju) τὰ πλείεστα συνάδει τῷ κατὰ τούτῳ* (= prepisivaču nekom nepoznatom ocu!) *καὶ ὁ μέγας Ἱππόλυτος*. Ovdje se naime očito radi o kasnijim interpolacijama u tekstu.

Neki prepisivač ili čitatelj ne znajući pravo stanje stvari, našavši fragmenat bez naslova, stao se očito diviti, kako se tekst fragmenta nekako čudno slaže s onim tekstom, koji mu je pod Hipolitovim imenom bio već od druguda poznat. Smatrajući dakle krivo, da fragmenat (usled svoje fragmentarnosti) zaista pripada kojem drugom piscu (Ocu), a ne Hipolitu, a s druge strane videći njegovu sličnost s Hipolitovim tumačenjem, dao je in margine izraza svome divljenju s gornjim opaskama, koje su kasnije ušle i u sam tekst, i to dosta nespretno (jer je 2-ga opaska ušla unutar same sveto-pisamske kome 1, 2—3) potamnivši tako u očima nepažljiva i hitna čitatelja Hipolitovo autorstvo fragmenta.

4. Odnos izmegju grčkih i slavenskih fragmenata.

1. U grčkom su slijedeće Pjesmine kome urešene sa sholijima :

a) U 1. glavi, redak: 1. 2a. 2b-3. 3c-4b. 4a. 4c. 4d-f. 5-6b. 6c. 6d-e. 7a-b. 7c. 8a. 8b-c. 8-9b. 10aβ. 10b. 11. 12a. 12b. 12α. 13-14. 15a + 16b. 16-17a.

b) U 2. glavi: 1-2a. 3abz. 8b-9b. 9c-10b. 10. 14-b. 14c-e. 15.

c) U 3. glavi: 1-4. 6. 7 + 8c.

Ovdje valja pripomenuti, da kome 8b-9 i 9c-10 u 2. glavi dolaze u kodeksu sa svojim sholijima iza kome 15.

Perturbacija je nastala po svoj prilici uslijed premještaja listova u arhetipu.

2. U staroslavenskom se opet prijevodu nalaze (Hippolitova) sholija k slijedećim komama Pjesme:

a) U 1. glavi: 2. 4. 7. 7b. 8. 13. 15.

b) U 2. glavi: 1. 8. 10. 14. 14b. 15.

c) U 3. glavi: 1-4. 6. 7.

d) U 4. glavi: 16.

S obzirom dakle na grčki fragmenat nedostaju u staroslavenskom slijedeće kome sa sholijima:

a) U 1. glavi: 1. 3. 5. 6. 9. 10. 11. 12. 14. 16-17a.

b) U 2. glavi: 2a. 3abz. 9b. 9c. 14c-e.

c) U 3. glavi: 8c.

S druge opet strane nedostaju u grčkom s obzirom na staroslavenski prijevod slijedeće kome sa sholijima:

a) U 1. glavi: 7b. 8. 13.

b) U 4. glavi: 16.

Zajedničke su kome i sholija:

a) U 1. glavi: 2. 4. 7a. 15a.

b) U 2. glavi: 1. 8. 10. 14b. 15.

c) U 3. glavi: 1-4. 6. 7.

Iz pregleda se razabira, da je u grčkom Miscellane-u 205. znatno više komâ iz prvih 3-ju glava Pjesme urešeno sa sholijima, nego u staroslavenskom prijevodu. Navlastice se taj plus opaža u 1. glavi. S druge opet strane pokazuje staroslavenski tekst u nekim zajedničkim sholijima priličan plus u opsegu sholijastična teksta prema grčkom. Kako je taj sholijastični plus nastao, ne mogu sigurno kazati; možda se radi o dodacima, koji su za vrijeme prevogjenja ili kasnije ušli u staroslavenski tekst, ali nije isključeno, da je grčki tekst naknadno epitomisan.

Zanimivo je s treće strane okolnost, što se i u grčkom fragmentu i u staroslavenskom prijevodu sholijiska materija proteže samo na prve 3 glave (izuzevši sholij gl 4, 16. u starosl.), dokazujući i na taj način zajednički prazvor.

5. Odnos njemačkog prijevoda staroslavenskih fragmenata prema grčkom tekstu.

Kr. Pruska Akademija znanosti izdavajući staroslavenske fragmente Hipolitova komentara Pjesmi očito nije razborito radila, reproducirajući ih samo u njemačkom prijevodu (koreći valjda tijem načinom slavensku neatost), jer je njezin prijevod na više mjesta dosta taman i nerazumljiv, što u ostalom jasno pokazuju oni različni tiskovni znakovi kao (?), (<>), koji se unutar prijevoda nalaze. — Nadalje se čini, da njemački prevodilac nije slavenski tekst svuda pravilno ni shvatio.

Tako se n. pr. čita odmah u početku njegova prijevoda (str. 344.) ad Kap 1, 2.: „Auf welche Weise das Herz sich über den Wein erfreut, so erfreuen die Testamente Christi“.

Prevodilac na ovom mjestu, očito nije pazio na okolnost, da su u slavenskim jezicima, imenice: „vino“ (vinum, der Wein) i „srce“ (cor, das Herz) srednjega roda, i da im je nominativ i akuzativ jednak, pa da je ovdje imenicu „vino“ kao subjekat valjalo uzeti u nominativu, a ne u akuzativu, a „srce“ opet kao objekat u akuzativu, a ne u nominativu, te prema tome prevesti: Auf welche Weise Wein erfreut das Herz (= das Herz vom Wein erfreut wird) so erfreuen die Testamente Christi. To bi se onda slagalo i s našim grčkim, koji imade: Ὁν τρόπον ἐφραίνει καρδίαν ὁ οἶνος, οὕτως ἐφραίνουσι διαθήκαι Χριστοῦ κ. τ. λ. (Isp. Ps. 103, 15 LXX.).

6. Edicija fragmenta.

I ovaj fragmenat kao i Nilov komentar imade izaći megju edicijama Bibliskog Instituta u Rimu, kako se može razabrati iz Instituske revije „Biblica“, gdje (2 [1921]) na str. 453. n. 1. piše: „Textus fragmenti, si adiuncta temporis id permiserint, una cum commentario Nili Monachi in Canticum Canticorum ab eodem Dr. Sović reconstituito (Cf. Biblica 2 [1921] 45—52) inter „Monumenta Biblica et Ecclesiastica ab eodem Instituto inchoata prodibit“.

7. Ogljed (Specimen).

Da bi se jasno vidjela snaga dokazâ, što su izneseni u tački 3. ove studije, odlučio sam kao ogled (specimen) štam-

pati s jedne strane dosele poznati grčki fragmenat u poredbi sa grčkim tekstom sačuvanim u našem oxfordskom anonymus-u, a s druge strane opet 1 staroslavenski sholij (u njemačkom prijevodu od Bonwetscha) u poredbi sa sholijem, što mu odgovara u grčkom fragmentu.

A.

1. Dosele poznati Hipolitov grčki fragmenat prema Bonwetschovu izdanju (Hippolytus p. 343) glasi:

„Καὶ ποῦ πᾶσα ἡ πλουσία αὕτη γνῶσις; ποῦ δὲ τὰ μυστήρια ταῦτα; καὶ ποῦ αἱ βιβλοὶ; ἀναφέρονται γὰρ μόναι αἱ παροιμίαι καὶ ἡ σοφία καὶ ὁ ἐκκλησιαστὴς καὶ τὸ ἄσμα τῶν ἁσμάτων· τί οὖν; ψεύδεται ἡ γραφή; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ πολλὴ μὲν τις ὕλη γεγένηται τῶν γραμμάτων, ὡς δηλοῖ τὸ λέγειν ἄσμα ἁσμάτων· σημαίνει γὰρ ὅτι ὅσα περιεῖχον αἱ πεντακισχιλῖαι ψάλαϊ ἐν τῷ ἐνὶ διηγήσατο· ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Ἐξεκίου τὰ μὲν τῶν βιβλίων ἐξελέγησαν, τὰ δὲ καὶ περιώφθησαν· ὅθεν φησὶν ἡ γραφή· „αὗται αἱ παροιμίαι Σολομώντος αἱ ἀδιάκριτοι, ἃς ἐξεγράψαντο οἱ φίλοι Ἐξεκίου τοῦ βασιλέως“. πόθεν δὲ ἐξελέξαντο ἀλλ’ ἢ ἐκ τῶν βιβλίων τῶν ἐγκαιμένων ἐν αἷς λέγει τρισχιλίαις παραβολαῖς καὶ πεντακισχιλίαις ψάλαϊς; ἐξ αὐτῶν οὖν τούτων οἱ φίλοι Ἐξεκίου σοφοὶ ὑπάρχοντες ἐξελέξαντο τὰ πρὸς οἰκοδομὴν ἐκκλησίας“.

2. Ovome odgovarajući tekst u cod. Miscell. gr. 205. (fol. 268, 28—fol. 268^v 24) s varijantama uzetim iz gornjeg teksta, i pribilježnim dolje in calce, opet glasi :¹⁾

„Ποῦ τοίνον πᾶσα ἡ τοιαύτη πλουσία γνῶσις; ποῦ δὲ τὰ μυστήρια τὰ κεκρυμμένα; ποῦ αἱ παραβολαὶ καὶ τὰ αἰνίγματα τὰ τοιαῦτα; ποῦ δὲ αἱ βίβ[λοῖ]; Ἀναφαίνονται γὰρ μόναι παραβολαὶ αὗται αἱ γεγενημένοι ἐν τῇ σοφίᾳ, ολίγαι[στίχων?]. Ἀναφέρεται δὲ καὶ ἕτερον βιβλίον τοῦ ἐκκλησιαστοῦ στί[χων] τ’ ἡ’ [= τριακοσίων ἐννέα]. Ἀναφέρεται δὲ καὶ τὸ ἄσμα τῶν ἁσμάτων, ἐγγύς που ἢ πλεόν[στίχων] τ’ [= τριακοσίων]. Ποῦ, ὃ ἦν; ἄρα τὸ πλῆθος παρέδραμε. Τί δὲ ἄρα; Πάντα τὰ βιβλ[ία] αὐτοῦ ἀνήρηται; Ἡ ψεύ-

¹⁾ Unutar zagradâ [ ] nalaze se konjekture onih slogova, što ih je crv u izvorniku izjeo; zatim vrijednost brojevnih znakova riječima.

1 Ποῦ τοίνον] Καὶ ποῦ Ed. | τοιαύτη πλουσία] πλουσία αὕτη Ed. | 2 Τὰ κεκρυμμένα] = ταῦτα Ed. | 3 Ποῦ δὲ] Καὶ ποῦ Ed. | Ἀναφαίνονται] ἀναφέρονται Ed. | 4 παραβολαὶ] αἱ παροιμίαι Ed. | ἐν τῇ σοφίᾳ] καὶ ἡ σοφία Ed. | 5 τοῦ ἐκκλησιαστοῦ] ὁ ἐκκλησιαστὴς Ed. | 8 ἄρα] οὖν Ed.

δεται ἡ γραφή; Ἄλλὰ μὴ γένοιτο; Τὸ ἐπίτομον γὰρ μᾶλλον ἢ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος ποιήσασθαι εὐδόκησεν. Ὡστε πολλὰ μὲν καὶ ἄπορα τὰ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἦθη. Ὡστε καὶ πλείστοις τῶν ἔξω τῶν αἰνιγμάτων αὐτοῦ ἐμφορηθῆναι. Καὶ Πλάτωνι γὰρ καὶ Ἀριστοτ[ε]λ[ε]ι καὶ τοῖς
 5 περὶ αὐτὸν σοφοῖς λέγεται ἀποκλέψαι οὐκ ὀλίγα τινὰ τῶν τοῦ ἀνδρὸς τούτου παροιμιῶν τε καὶ αἰνιγμάτων. Πολλὰ δὲ καὶ οἱ θεοὶ εὐαγγελιστὰὶ ὑπεμνήσθησαν ἐν κρυφῇ τῶν τοῦ ἀνδρὸς τούτου κατορθωμάτων. Τί οὖν; Ἄπαντα ἐσιωπήθη; Οὐχί, μὴ γένοιτο! Εἶπε γὰρ, ὅτι ἰστόρησεν ἀπὸ τῆς κέδρου καὶ τῆς ὑσώπου καὶ πετεινοῦ καὶ θηρίου καὶ ἐρπετοῦ καὶ ἔως
 10 γατνωμάτων. Ἐπεὶ οὖν ἄπειρον ἦν τὸ πλῆθος, ὄρα τὸ ἀπειροδύναμον τῆς σοφίας τοῦ πνεύματος! Ὅσα ἦν ἀναγκαῖα πρὸς ἐκκλησιαστικὸν ὄρον ταῦτα καὶ μόνον ἐσημειώθη. Καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐμὸν τὸ ῥῆμα, ἀλλ' ἄκουσον τῆς βίβλου τῶν παροιμιῶν αὐτοῦ που μέτρον οὕτως δογματιζούσης· «Αὐταὶ αἱ παροιμίαι, φησὶ, Σολομῶντος αἱ ἀδιά-
 15 κριτοι, ἃς ἐξελέξαντο οἱ φίλοι Ἐξεκίου τοῦ βασιλέως». Εἰ δὲ ἐκεῖνοι ἀδιακρίτους αὐτὰς εἶπον, τί εἴπωμεν ἡμεῖς οἱ βραχεῖς καὶ ταπεινοὶ, πλείστα αὐτῶν ἀπολιμπάνοντες, ὅπως τε δυσερμήνευτοὶ εἰσιν. „Ἐδόθη γὰρ αὐτῷ“, φησὶ, „χρῆμα καρδίας“, ὥστε μὴ παρεμποδίξασθαι αὐτὸν μηδὲ τὸ τυχὸν φιλοσοφῆσαι. Τὸ δὲ „ἐξελέξαντο“ τοιοῦτόν ἐστι. Τελευτή-
 20 σαντος Σολομῶντος, μετὰ πλείστα ἔτη, ἦλθεν Ἐξεκίας ὁ βασιλεὺς, σοφὸς δὲ ὁ ἀνὴρ καὶ δίκαιος καὶ εὐγνώμων ἐνώπιον κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο γὰρ εἶπεν ἡ βίβλος, ὅτι οἱ φίλοι Ἐξεκίου ἐξελέξαντο, ἵνα μάθῃς, ὅτι ἀξιοπίστου ὀνόματος προσήγαγε μάρτυρας. Πάντως γὰρ οὐκ ἂν αὐτοὺς ἐκέκτητο φίλους, δίκαιος ὢν, εἰ μὴ τῶν τῆς εὐσεβείας ὄρων
 25 συμμύσται αὐτῷ καὶ ὁμόφρονες ὑπῆρχον. Καὶ πόθεν, φησὶν, ἐξελέξαντο; Ἐν αἷς εἶπε πεντακισχιλίαις ψδαῖς καὶ τρισχιλίαις παραβολαῖς. Σοφοὶ γὰρ ὑπάρχοντες ἀκριβῶς ἐξελέξαντο. Τοῦτο δὲ οὐκ ἄνευ τῆς οἰκονομίας τοῦ πνεύματος γέγονεν, ἵνα τὸ

8—9 Cf. 3 Reg. (LXX) 4, 33 | 14—15 Prov. 25, 1 | 18 Cf. 3 Reg. 4, 29 | 26—27 Cf. 3. Reg. (LXX) 4, 32.

1—13 14 Τὸ ἐπίτομον — δογματιζούσης] = Ἄλλὰ πολλὴ μὲν τις ὄλη γεγένηται τῶν γραμμάτων, ὡς δηλοῖ τὸ λέγειν βεβλήτων· σημαίνει γὰρ, ὅτι ὅσα περιεῖχον αἱ πεντακισχιλῖαι ψδαὶ ἐντῷ ἐνὶ διηγήσασθαι· ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Ἐξεκίου τὰ μὲν τῶν βιβλίων ἐξελέγησαν, τὰ δὲ καὶ περιώφθησαν· ὅθεν φησὶν ἡ γραφή· Ed. | 22 ἐξελέξαντο] ἐξεγράψαντο Ed. | 25 Καὶ πόθεν] Πόθεν δὲ Ed. | 25 26 ἐξελέξαντο + ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν βιβλίων τῶν ἐγκειμένων Ed. | 26 εἶπε] λέγει Ed. | 26 27 τρισχιλίαις παραβολαῖς καὶ πεντακισχιλίαις ψδαῖς ~ Ed. | 27 παραβολαῖς + ἐξ αὐτῶν οὖν τούτων οἱ φίλοι Ἐξεκίου Ed. | 28—5 p. sq. Τοῦτο δὲ — ἀποστόλους] = τὰ πρὸς οἰκοδομὴν Ἐκκλησίας Ed.

μυστήριον τὸ μέλλον φανερωθῆ δι' αὐτῶν ἐπ' ἐσχάτων ἀποτελούμενον. Δέδεικται οὖν, ὅτι τὰ μὲν πλείω ἦν, τὰ δὲ ἀναγκαῖα, ὅσα ἐφθην εἰπὼν, μυστηριωδῶς εἰς τε τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν ἐδωδίαν τοῦ πνεύματος, εἰς 5 τε τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς σοφοὺς ἀποστόλους“.

Svako se, eto, iz ove isporodbe (istovjetne su riječi spacijonisane) može lako osvjedočiti, kako je dosele poznati (i jedini) grčki Hipolitov fragmenat u Canticum, tek vrlo kratak ekcerpt iz teksta, što se u opširnom obliku nalazi u cod. Miscell. gr. 205., i koji je ovdje prvi puta pečatnjom objelodanjen.

B.

a) Slavenski fragmenat XVII. (u njemačkom prijevodu) kod Bonwetscha, Hippolitus S. 356/7 ad Kap. 3, 7. glasi:

Denn < durch > das Lager (Bett) Salomos wird deutlich nichts anderes verkündigt als Christus. Auf welche Weise jemand gearbeitet habend und von grosser Arbeit zurückgekehrt, sich auf das Lager geworfen habend die Arbeit ablegt, so auch wir, uns gewandt habend von dieser Welt der Eitelkeit und Sünde, werfen (legen) uns, die Bürde, welche auf unsrer Schulter lag abgelegt habend, auf Christus < und > finden Ruhe, wie auf dem Lager...

b) Grčki fragmenat u kodeksu Bodl. Miscell. gr. 205. f. 271, lin. 11—16 opet glasi:

Κλίνη τοῦ Σολομῶντος οὐκ ἄλλῃ τρανῆ ἐκηρύττετο, ἀλλ' ἢ ὁ Χριστός. Ὅν γὰρ τρόπον, ἐκ πολλοῦ κόπου τις καὶ καμάτου ἐπιστρέψας, ἐπὶ κλίνην ἑαυτὸν ἐπιρρίπτει τῶν καμάτων ἀποσοβῆσαι καὶ ἀναπαύεσθαι, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς τοῦ κόσμου ματαιότητος καὶ τῆς τούτου πλάνης, τὸν τε κόπον τῶν ἁμαρτημάτων ὡς φορτίον ἐπὶ τὸν ὄμον ἐγκείμενον, ἀπορρίψαντες, ἀνεπαυσάμεθα μυστικῶς ἐν τῇ κλίνῃ ταύτῃ, ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστός...

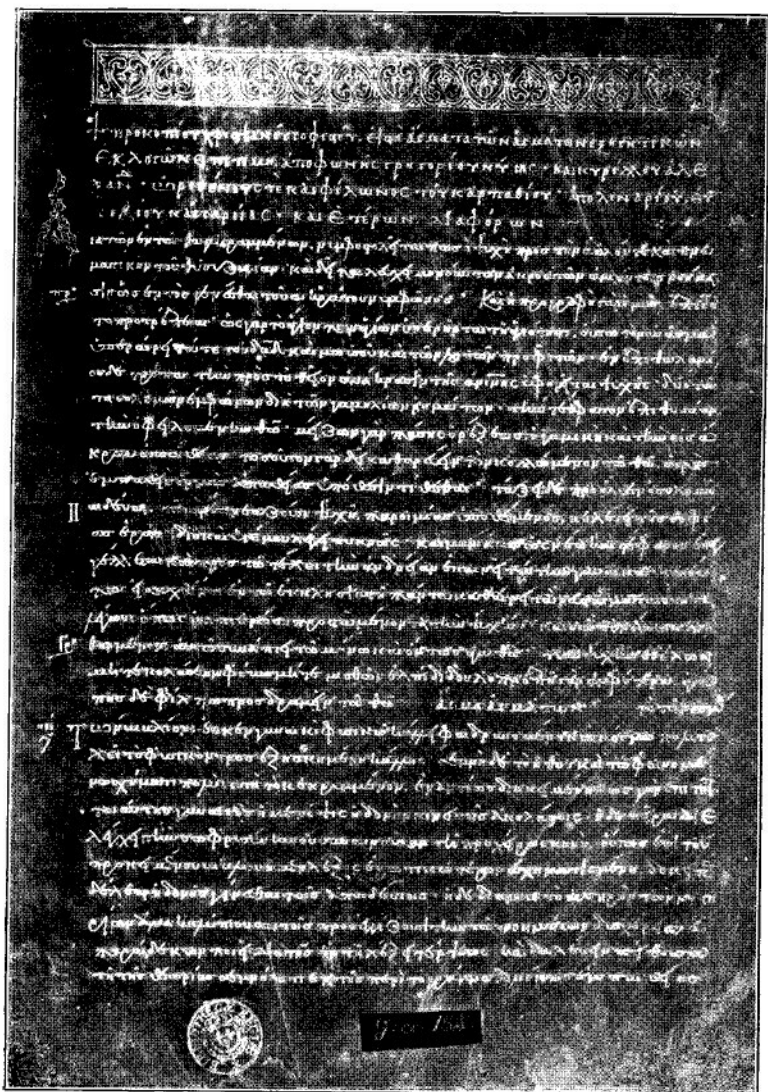
Kako se iz predočenih tekstova vidi, oba se sadržajem megjusobno pokrivaju, iz čega slijedi, da nam je cod. Miscel. gr. 205. sačuvao izvorne Hipolitove sholije u Canticum, od kojih je eto 1 ovdje, prvi puta štampom na svijetlo izdan, dok ostali to u rukopisu čekaju.

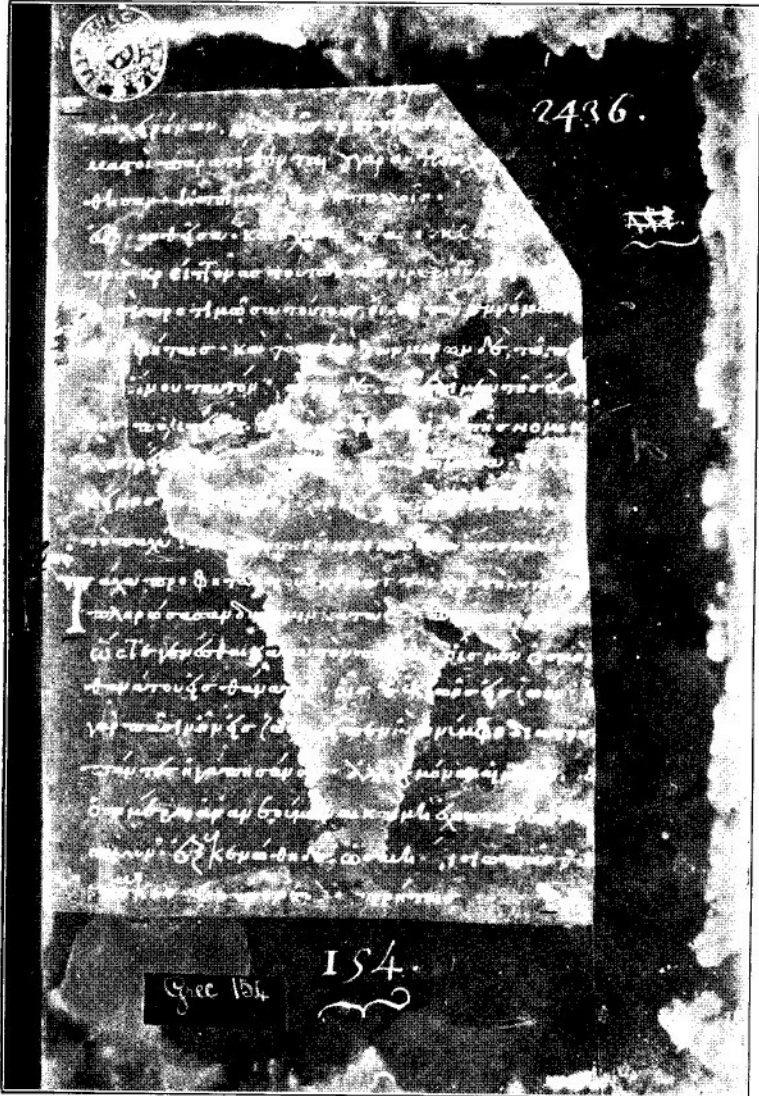
MARC. GR. 509. (F. A. 22) FOL. 112.

PARIS. NAT. GR. 153. FOL. 1.

PARIS. NAT. GR. 154. FOL. 1.

Ο δὲ παρὰ Κολοσσαίαι
 κάρει τὸν Φιλίππον ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου
 νομίζουσαν. τὸν οὐρανὸν
 ἔσπορα βίωσεν Φιλιππίτου μὲν ἀπὸ Φιλίππου
 τὸν οὐρανὸν αὐτὸν.

Ο πᾶσα θεῖα μαρτυρία σου ἔστω δόξα, καὶ ὅς με μὲν
 εὐνοῦ σου ἔστω πάντων ἀνωμαλῶν.

Κοινωνοὶ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐπὶ τῶν ἀφ' ἑαυτοῦ καταπέδησαι
 λιτανεύοντες ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐπιτηδεύοντες παιδικῶν
 νόμων, ἡμεῖς δὲ καὶ μετ' ἑξῆς ἐσθλῆ παιδικῶν. Κραταυροῦν
 ἑσθλῶν καὶ δύνανται ἐν τῇ πόλει δυνάμει νόμοι.

Ποιήσθε τὸν νόμον τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
 ἡλικίας μου σὺν ἀλλήλοις, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς ἡμεῖς
 τὴν καρδίαν ἀγαθὴν καὶ ἰσχυρὰν καὶ ἀπορροήοντες
 τὴν ἑσθλότητα. διὸ πείνηται ἡ καρδία μου καὶ ἡ
 καρδιά σου ἐπὶ τῶν ἀνωμαλῶν καὶ ἐπὶ τῶν
 ἀνωμαλῶν.

Ο ἰσχυροὶ μαρτυροῦντες ἀλλήλους ἐπὶ τῶν ἀνωμαλῶν.

Πολλοὶ οὐκ οἴονται ἐν τῇ γενεῇ καὶ ἐπιτηδεύοντες
 καὶ τὸν νόμον τοῦ κυρίου μαρτυροῦντες ἐπὶ τῶν
 ἀνωμαλῶν. ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς ἡμεῖς
 τὴν καρδίαν ἀγαθὴν καὶ ἰσχυρὰν καὶ ἀπορροήοντες
 τὴν ἑσθλότητα. διὸ πείνηται ἡ καρδία μου καὶ ἡ
 καρδιά σου ἐπὶ τῶν ἀνωμαλῶν καὶ ἐπὶ τῶν
 ἀνωμαλῶν.

ψ ψ

Κοινωνοὶ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐπὶ τῶν ἀφ' ἑαυτοῦ καταπέδησαι
 λιτανεύοντες ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐπιτηδεύοντες παιδικῶν
 νόμων, ἡμεῖς δὲ καὶ μετ' ἑξῆς ἐσθλῆ παιδικῶν. Κραταυροῦν
 ἑσθλῶν καὶ δύνανται ἐν τῇ πόλει δυνάμει νόμοι.

εΙΣ ΤΗΝ ΞΛΥΙ

2263

2940

ερωπιου χριστιανου θφισου. ητα αι μαθη
των αματων. δευτεριον εν εχολογην επι το μη
αποφωτισθη τω ερωπιου και κωλυουαλε εαν
ωριγλωτε και φιλωνος βδκαρ. αποχιναρτου
υσεβηου και αναρι και ετων διαφορ. ητουσδι
δμω. βδ α' ισιδωρου. θβδωριτ. και θδφιλξ
ιατην εταω δατε γραμμη. μυμφοσολι βη πιας
κι φιλξ. σως τλω αυλον τα και στικω βδ δω ου
λυμια. και δη βη ληρωσ νουητ ανος ατων αι
αντοις νοημασιν. ως εητο ε γενεα και τ' α κρη εη
μυμφωνοσ. και ηπερ εσφισ αρημα εσπι
βητο. σδ βε πε. ως εβ βδ φρονταναγι. ητη ηττα η
αμοστηπι. οντω τον ω αιμα. η ποσ ορ η ταυ ε
του δαδ. και βδ με υσεως. και ων χοι. σδ φητ.
εν επι θαλαμίου δε βε πε τλω σδ εβ θηον ανα
φροσιν τη ανθρωπιαις υφιστη βη ηιχη. δλο
των ε σολομων εμφαινει αων και ηι ων ημετ.
τηλω τε αφατον επι θυμιαν τλω ο φηχομεν θω.
μαζων γαρ πασοσ ορα εω βη γαμια. και τλω

ρε νη

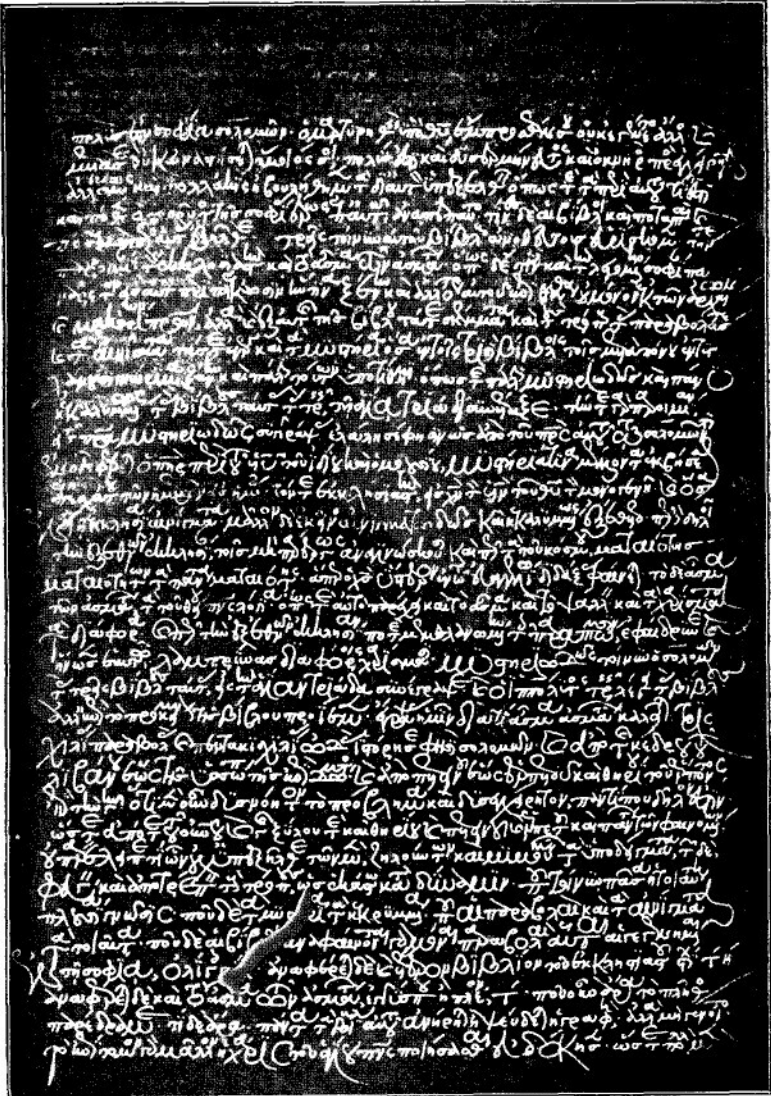

Ex Bibliotheca J. Hurault et Coislin
Em a Claude genre 67 an

7

Grac 142

PARIS. NAT. GR. 172. FOL. 1.

OXON. MISCELL. GR. 205. FOL. 268.